

Sag C-392/19

Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement

Dato for indlevering:

21. maj 2019

Forelæggende ret:

Bundesgerichtshof (Tyskland)

Afgørelse af:

25. april 2019

Sagsøgte og revisionsappellant:

VG Bild-Kunst

Sagsøger og revisionsindstævnt:

Stiftung Preußischer Kulturbesitz

Hovedsagens genstand

Krænkelse af ophavsretten gennem »framing«

Genstand og retsgrundlag for forelæggelsen

Fortolkning af EU-retten, artikel 267 TEUF

Præjudicielt spørgsmål

Kan den omstændighed, at et værk, som med rettighedshaverens samtykke er frit tilgængeligt på en internetside, indsættes på en tredjemands internetside ved hjælp af »framing«, kvalificeres som »overføring til almenheden« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF, når værket indsættes på en sådan måde, at beskyttelsesforanstaltninger imod »framing«, som rettighedshaveren har iværksat eller foranlediget iværksat, omgås?

Anførte EU-retlige bestemmelser

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), især artikel 11

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet, især artikel 3, stk. 1 og 3

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/26/EU om kollektiv forvaltning af ophavsret og beslægtede rettigheder samt multiterritoriale licenser for rettigheder til musikværker med henblik på onlineanvendelse i det indre marked, især artikel 16

Anførte nationale bestemmelser

Gesetz über die Wahrnehmung von Urheberrechten und verwandten Schutzrechten (den tyske lov om forvaltning af ophavsret og beslægtede rettigheder [herefter »UrhWG«]), især § 11, stk. 1 (ophævet med virkning fra 1.6.2016)

Gesetz über die Wahrnehmung von Urheberrechten und verwandten Schutzrechten durch Verwertungsgesellschaften (den tyske lov om forvaltning af ophavsret og beslægtede rettigheder via forvaltningsselskaber [herefter »VGG«]), især § 34, stk. 1

Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (den tyske lov om ophavsret og beslægtede rettigheder [herefter »UrhG«]), især § 15, stk. 2, og § 19a

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne

- 1 Sagsøgeren (herefter også »Stiftung Preußischer Kulturbesitz«) er institutionen bag Deutsche Digitale Bibliothek (herefter »DDB«). DDB tilbyder en online platform, der etablerer et netværk mellem tyske kultur- og videninstitutioner. Online platformen giver via elektroniske henvisninger (links) adgang til digitaliserede reproduktioner, som er lagret på disse institutioners webportaler. Selv lagrer DDB kun miniaturebilleder. Hvis en bruger klikker på et søgeresultat, kommer han ind på DDB's relevante objektside, hvor billedet er forstørret og kan forstørres yderligere ved at klikke på det eller benytte lupfunktionen. Via en søgefunktion kan brugeren søge målrettet efter objekter, der allerede er lavet en digital reproduktion af, og herved ledes direkte videre til den institution, der har leveret reproduktionen – enten til institutionens startside eller objektside.
- 2 Sagsøgte (herefter også »VG Bild-Kunst« eller »forvaltningsselskabet«) forvalter ophavsrettighederne for de ophavsmænd til billedkunstværker, der er tilsluttet VG Bild-Kunst. VG Bild-Kunst vil kun indgå en aftale med Stiftung Preußischer

Kulturbesitz om brug af forvaltningsselskabets repertoire af værker i form af miniaturebilleder på betingelse af, at følgende bestemmelse medtages i aftalen: »Ved benyttelse af de af aftalen omfattede værker og frembringelser anvender licenstageren effektive foranstaltninger til beskyttelse af disse værker eller frembringelser imod framing.«

- 3 Stiftung Preußischer Kulturbesitz har modsat sig en sådan klausul. Den har anlagt sag og nedlagt påstand om, at det fastslås, at VG Bild-Kunst er forpligtet til at indgå en licensaftale uden det anførte kontraktvilkår. Landgericht afviste sagen. Stiftung Preußischer Kulturbesitz fik derimod medhold i sin appel. Appelretten har først og fremmest begrundet sin afgørelse med, at de pågældende værker er frit tilgængelige. I sin revisionsappel har VG Bild-Kunst fastholdt sin påstand om frifindelse.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 4 Udfaldet af revisionsanken afhænger af, hvorledes artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF skal fortolkes.
- 5 1. I henhold til VGG's § 34, stk. 1, der gennemfører artikel 16 i direktiv 2014/26/EU i tysk ret, er VG Bild-Kunst som forvaltningsselskab forpligtet til på grundlag af de rettigheder, det forvalter, at indrømme enhver, der anmoder herom, licensrettigheder på rimelige vilkår. Licensbetingelserne skal navnlig være objektive og ikke-diskriminerende og fastsætte et passende vederlag.
- 6 I henhold til de grundsætninger, som domstolene har udviklet angående UrhWG's § 11, stk. 1, og som stadig gælder i forbindelse med anvendelse af VGG, er forvaltningsselskabet undtagelsesvis fritaget for pligten til at indgå en licensaftale, såfremt der konkret ikke foreligger nogen risiko for misbrug af forvaltningsselskabets monopolstilling, og forvaltningsselskabet kan gøre gældende, at legitime interesser, der må tillægges forrang, er til hinder for at imødekomme anmodningen om indrømmelse af licensrettigheder. Der skal herved ske en afvejning af parternes interesser, og i denne forbindelse også tages hensyn til formålet med loven og forvaltningsselskabets grundlæggende pligt til at indgå en licensaftale.
- 7 2. Udfaldet af revisionsanken afhænger af, om VG Bild-Kunsts pligt til at forvalte og gennemføre medlemmernes rettigheder skal medtages i interesseafvejningen, eller medlemsrettigheder ikke berøres.
- 8 a) Stiftung Preußischer Kulturbesitz' planlagte offentliggørelse af miniaturebilleder af ophavsretligt beskyttede værker, som er lagret hos denne institution og samtidigt hører til VG Bild-Kunsts repertoire, udgør en overføring af værkerne til almenheden, der følgelig i henhold til UrhG's § 19a kræver tilladelse fra rettighedsindehaveren; det er denne tilladelse parterne forhandler om.

- 9 b) Indsættelsen af VG Bild-Kunsts miniaturebilleder på andres internetsider ved hjælp af »framing«, som forvaltningsselskabet er imod, udgør derimod ikke nogen overføring til almenheden, eftersom det ikke er Stiftung Preußischer Kulturbesitz men derimod alene den, der har lagt værket på internettet og derved gjort det offentligt tilgængeligt, der bestemmer, om det bliver ved med at være tilgængeligt for almenheden.
- 10 c) Rettigheder for medlemmer af VG Bild-Kunst berøres derimod, hvis den omstændighed, at et værk, der med rettighedshaverens samtykke er gjort tilgængeligt på en internetside, indsættes på en tredjemands internetside ved hjælp af »framing«, skal kvalificeres som en overføring af værket til almenheden som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF, når værket indsættes på en sådan måde, at beskyttelsesforanstaltninger imod »framing«, som rettighedshaveren selv har iværksat eller foranlediget iværksat, omgås.
- 11 aa) Den konkrete adfærd kunne tænkes at tilsidesætte en ikke nærmere kvalificeret ret til overføring til almenheden. I henhold til en direktivkonform fortolkning af UrhG's § 15, stk. 2, må en sådan ret antages at foreligge, for så vidt artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF indrømmer rettigheder, der går videre end de rettigheder til overføring til almenheden, der er anført i UrhG's § 15, stk. 2, andet punktum. I henhold til artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF tillægger medlemsstaterne ophavsmænd eneret til at tillade eller forbyde trådbunden eller trådløs overføring til almenheden af deres værker, herunder tilrådighedsstillelse af deres værker på en sådan måde, at almenheden får adgang til dem på et individuelt valgt sted og tidspunkt.
- 12 bb) Den konkrete gengivelse af miniaturebilleder på tredjemands hjemmeside henhører under anvendelsesområdet for artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF, idet der ikke finder nogen fysisk og direkte kontakt sted mellem den, der fortolker eller fremfører værket, og det publikum, der nås ud til ved overføringen. Der er således tale om en overføring til en del af almenheden, som ikke befinder sig på det sted, hvorfra overføringen finder sted (jf. Domstolens dom af 4.10.2011, Football Association Premier League m.fl., C-403/08 og C-429/08, EU:C:2011:631, præmis 200-202, og af 24.11.2011, Circul Globus București, C-283/10, EU:C:2011:772, Rn. 35 f.).
- 13 cc) Udtrykket »overføring til almenheden« indebærer en individualiseret vurdering. Det omfatter to kriterier, nemlig »overføring« af et værk og det forhold, at overføringen sker til en »almenhed«. Der skal desuden tages hensyn til flere supplerende kriterier – navnlig brugerens afgørende rolle og spørgsmålet, om denne handler forsætligt – som ikke er selvstændige, men indbyrdes forbundne i forhold til hinanden. Eftersom disse kriterier i forskellige konkrete situationer kan være til stede i stærkt varierende omfang, skal de anvendes såvel individuelt som i forhold til deres samspil med hinanden (jf. Domstolens dom af 8.9.2016, GS Media, C-160/15, EU:C:2016:644, præmis 32-34, af 26.4.2017, Stichting Brein, C-527/15 EU:C:2017:300, præmis 28-30, og af 14.6.2017, Stichting Brein, C-610/15, EU:C:2017:456, præmis 23-25). En sådan nødvendig konkret vurdering af

retstvisten fører – efter den forelæggende rets opfattelse – til den konklusion, at indsættelsen af miniaturebillederne på andres internetsider krænker eneretten til overføring af værkerne til almenheden.

- 14 (1) Den forelæggende ret mener, at kriteriet »overføring« er opfyldt. Henset til, at hovedformålet med direktiv 2001/29/EF er at sikre indehavere af en ophavsrettighed et højt beskyttelsesniveau (jf. fjerde og niende betragtning til direktivet), skal begrebet »overføring« forstås i bred forstand (jf. 23. betragtning til direktivet, Domstolens dom af 13.2.2014, Svensson m.fl., C-466/12, EU:C:2014:76, præmis 17, og af 8.9.2016, GS Media, C-160/15, EU:C:2016:644, præmis 29). Begrebet omfatter enhver overføring af et beskyttet værk, uafhængigt af hvilket middel eller hvilken teknisk proces der anvendes (jf. Domstolens dom af 4.10.2011, Football Association Premier League m.fl., C-403/08 og C-429/08, EU:C:2011:631, præmis 186 og 193, af 27.2.2014, OSA, C-351/12, EU:C:2014:110, præmis 23 og 25, og af 31.5.2016, Reha Training, C-117/15, EU:C:2016:379, præmis 38). En »overføring« forudsætter, at brugeren med fuldt kendskab til konsekvenserne af sine handlinger – altså med vilje og målrettet – giver andre adgang til det beskyttede værk, uanset om disse faktisk benytter denne mulighed eller ej (jf. Domstolens dom af 13.2.2014, Svensson m.fl., C-466/12, EU:C:2014:76, præmis 19, af 26.4.2017, Stichting Brein, C-527/15, EU:C:2017:300, præmis 36, og af 14.6.2017, Stichting Brein, C-610/15, EU:C:2017:456, præmis 31). En sådan adgang skabes, hvis der på en internetside leveres klikbare links til beskyttede værker, som er udgivet uden adgangsrestriktioner på en anden internetside (jf. Domstolens dom af 13.2.2014, Svensson m.fl., C-466/12, EU:C:2014:76, præmis 18 og 20, af 26.4.2017, Stichting Brein, C-527/15, EU:C:2017:300, præmis 37, og af 14.6.2017, Stichting Brein, C-610/15, EU:C:2017:456, præmis 32).
- 15 (2) Den forelæggende ret mener desuden, at kriteriet overføring til en »almenhed« er opfyldt i denne retssag (jf. Domstolens dom af 13.2.2014, Svensson m.fl., C-466/12, EU:C:2014:76, præmis 22). Begrebet »almenheden« er kun opfyldt, såfremt der er tale om et ubestemt antal potentielle modtagere og et betydeligt antal personer (jf. Domstolens dom af 7.3.2013, ITV Broadcasting m.fl., C-607/11, EU:C:2013:147, præmis 32, af 13.2.2014, Svensson m.fl., C-466/12, EU:C:2014:76, præmis 21, og af 27.2.2014, OSA, C-351/12, EU:C:2014:110, præmis 27). Hvad angår sidstnævnte kriterium skal der tages hensyn til den kumulative virkning af, at værkerne stilles til rådighed for de potentielle modtagere. I den forbindelse er det afgørende, hvor mange personer der har sideløbende adgang til det samme værk, og hvor mange personer der har adgang til værket efter hinanden (jf. Domstolens dom af 7.12.2006, SGAE, C-306/05, EU:C:2006:764, præmis 38, af 7.3.2013, ITV Broadcasting m.fl., C-607/11, EU:C:2013:147, præmis 33, og af 27.2.2014, OSA, C-351/12, EU:C:2014:110, præmis 28).
- 16 (3) En klassificering som »overføring til almenheden« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF forudsætter endvidere, at et beskyttet værk under anvendelse af en teknisk proces, som adskiller sig fra den hidtil anvendte, eller –

på anden måde – overføres til et nyt publikum, altså til et publikum, som indehaveren af ophavsretten ikke havde i tankerne, da han tillod den oprindelige overføring til almenheden (jf. Domstolens dom af 7.12.2006, SGAE, C-306/05, EU:C:2006:764, præmis 40 og 41, kendelse af 18.3.2010, Organismos Sillogikis Diacheirisis Dimiourgon Theatrikon kai Optikoakoustikon Ergon, C-136/09, EU:C:2010:151, præmis 38, dom af 4.10.2011, Football Association Premier League m.fl., C-403/08 og C-429/08, EU:C:2011:631, præmis 197, af 7.3.2013, ITV Broadcasting m.fl., C-607/11, EU:C:2013:147, præmis 39 og 24-26, af 13.2.2014, Svensson m.fl., C-466/12, EU:C:2014:76, præmis 24, og kendelse af 21.10.2014, BestWater International, C-348/13, EU:C:2014:2315, præmis 14; jf. dog også [om transmission ved hjælp af kabler] dom af 16.3.2017, AKM, C-138/16, EU:C:2017:218, præmis 26 f.). Hvis ingen af de to alternativer er opfyldt, foreligger der ikke nogen overføring til almenheden som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29 (jf. Domstolens kendelse af 21.10.2014, BestWater International, C-348/13, EU:C:2014:2315, præmis 19).

- 17 (4) Indsættelsen af miniaturebillederne på andres internetsider ved hjælp af »framing« sker ikke med en specifik teknisk proces, der adskiller sig fra processen bag den oprindelige overføring, men derimod med den samme tekniske proces, der allerede blev anvendt til overføring af værket til den anden internetside (jf. Domstolens dom af 13.2.2014, Svensson m.fl., præmis 24, og kendelse af 21.10.2014, BestWater International, C-348/13, EU:C:2014:2315, præmis 15). Det har herved ingen betydning, om en tredjemand ved en sådan overføring benytter sig af »framing«, og det værk, der stammer fra den anden internetside, via et »indsat« internetlink præsenteres i en ramme på trejemandens internetside, således at de, der bruger vedkommendes websted, ikke kan se, at dette værk reelt stammer fra en anden internetside (jf. Domstolens dom af 13.2.2014, Svensson m.fl., C-466/12, EU:C:2014:76, præmis 29, og kendelse af 21.10.2014, BestWater International, C-348/13, EU:C:2014:2315, præmis 17). Foretages den efterfølgende overføring ligesom den oprindelige på internettet, sker dette med den samme tekniske proces (jf. Domstolens dom af 13.2.2014, Svensson m.fl., C-466/12, EU:C:2014:76, præmis 24).
- 18 (5) Efter den forelæggende rets opfattelse udgør indsættelse af miniaturebillederne på andres internetsider ved hjælp af »framing«, idet tekniske beskyttelsesforanstaltninger, som rettighedshaveren selv har iværksat eller foranlediget iværksat, omgås, en overføring til et nyt publikum.
- 19 Hvis der på en internetside leveres klikbare links til værker, som er blevet gjort frit tilgængelige for alle internetbrugere på en anden internetside uden tilladelse fra indehaveren af ophavsretten, udgør dette kun en overføring til almenheden, hvis disse links er anbragt af en person, som vidste, eller burde vide, at disse værker ulovligt var blevet offentliggjort på den anden internetside (jf. Domstolens dom af 8.9.2016, GS Media, C-160/15, EU:C:2016:644, præmis 49 og 55, og af 26.4.2017, Stichting Brein, C-527/15, EU:C:2017:300, præmis 49).

- 20 Denne indskrænkning beror på en betragtning om, at internettet er særligt vigtigt for ytrings- og informationsfriheden, som er sikret ved chartrets artikel 11, og at hyperlinks medvirker til, at internettet er velfungerende og til udveksling af meninger og information på dette netværk, der er karakteriseret ved adgang til uanede mængder af information (jf. Domstolens dom af 8.9.2016, GS Media, C-160/15, EU:C:2016:644, præmis 45). Navnlige for borgere, der ønsker at placere links på andre, frit tilgængelige internetsider, kan det være vanskeligt at kontrollere, om indehaverne af ophavsretten til de værker, der er lagt på de andre internetsider, har givet tilladelse til, at de bliver offentliggjort på internettet (jf. Domstolens dom af 8.9.2016, GS Media, C-160/15, EU:C:2016:644, præmis 46). Internettets funktion ville blive påvirket urimeligt, hvis internetbrugerne ville være mere tilbageholdende med at anbringe hyperlinks til værker, der er frit tilgængelige på andre internetsider, fordi de ville være udsat for en risiko for at blive genstand for et søgsmål om ophavsretskrænkelse (jf. generaladvokat Wathelets forslag til afgørelse af 7.4.2016, C-160/15, GS Media, EU:C:2016:221, punkt 77 f.). Henset hertil udgør en anbringelse af hyperlinks kun en »overføring til almenheden« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF, såfremt den pågældende person vidste, eller burde vide, at det hyperlink, som den pågældende har indsat, giver adgang til et værk, som ulovligt er offentliggjort på internettet, f.eks. fordi dette er blevet meddelt af indehaverne af ophavsretten (jf. Domstolens dom af 8.9.2016, GS Media, C-160/15, EU:C:2016:644, præmis 49, af 26.4.2017, Stichting Brein, C-527/15, EU:C:2017:300, præmis 49).
- 21 I den foreliggende tvist har indehaverne af ophavsretten givet samtykke til anbringelse af miniaturebillederne på sagsøgerens internetside.
- 22 Hvis der på en internetside indsættes klikbare links til ophavsretligt beskyttede værker, der på den anden internetside i overensstemmelse med udformningen af samtykke fra indehaveren af ophavsretten som følge af restriktive foranstaltninger kun er tilgængelige for et begrænset publikum, er der tale om en overføring til almenheden, såfremt linket giver internetbrugerne mulighed for at omgå de restriktive foranstaltninger, idet anbringelse af et sådant link udgør en bevidst indgriben, uden hvilken disse brugere ikke ville få adgang til værkerne. I et sådant tilfælde må de brugere, der omgår de restriktive foranstaltninger ved at benytte det klikbare link, betragtes som et nyt publikum, som indehaveren ikke havde taget i betragtning, da den pågældende tillod den oprindelige overføring (jf. Domstolens dom af 13.2.2014, Svensson m.fl., C-466/12, EU:C:2014:76, præmis 31, og af 26.4.2017, Stichting Brein, C-527/15, EU:C:2017:300, præmis 49).
- 23 I den foreliggende sag er miniaturebillederne på sagsøgerens internetside frit tilgængelige for alle internetbrugere.
- 24 Spørgsmålet er, om der foreligger en overføring til almenheden, når der på en internetside (her: på en tredjemands internetside) leveres klikbare links, der ved aktivering fører til, at værker, der stammer fra en anden internetside (her: DDB's internetside), vises i en ramme på tredjemandens hjemmeside, i en konstellation hvor indehaveren af ophavsretten ganske vist har givet tilladelse til, at disse

værker gøres frit tilgængelige for alle internetbrugere på den anden internetside, men indehaveren af ophavsretten har beordret eller iværksat tekniske beskyttelsesforanstaltninger, der skal forhindre en sådan adgang til værkerne, og de tekniske beskyttelsesforanstaltninger (bevidst) omgås ved hjælp af det klikbare link. Efter den forelæggende rets opfattelse skal dette spørgsmål besvares bekræftende.

- 25 I en sådan konstellation har indehaveren af ophavsretten alene givet tilladelse til at værkerne overføres til almenheden for så vidt angår brugere af en bestemt internetside, idet den pågældende selv har beordret eller iværksat tekniske beskyttelsesforanstaltninger for at forhindre, at værkerne indsættes på en anden internetside ved hjælp af »framing«. Da indehaveren af ophavsretten gav tilladelse til den oprindelige foranstaltning, havde den pågældende ikke det publikum i tankerne, der ser værkerne på andre internetsider, som værkerne er blevet indsat i (jf. Domstolens dom af 7.8.2018, Renckhoff, C-161/17, EU:C:2018:634, præmis 35). Indehaveren af ophavsretten har – tværtimod – truffet foranstaltninger, der skal forhindre, at nævnte publikum ser værkerne. Ved de tekniske beskyttelsesforanstaltninger har indehaveren af ophavsretten i internetmæssig henseende vist, at hans samtykke til overføring til almenheden kun gælder for så vidt angår brugere af en bestemt internetside. Hvis en tredjemand ønsker at indsætte miniaturebillederne på sin internetside, kan vedkommende kun vise billederne på sin internetside ved bevidst at omgå beskyttelsesforanstaltningerne.
- 26 Dette resultat er i overensstemmelse med det beskyttelsesformål, der kommer til udtryk i fjerde, niende og tiende betragtning til direktiv 2001/29/EU, nemlig at sikre et højt beskyttelsesniveau inden for ophavsrettens område og et passende vederlag til ophavsmændene. Det taler for at antage, at ophavsmanden kan begrænse sit samtykke, at retten til at overføre et værk til almenheden på internettet ellers – i strid med artikel 3, stk. 3, i direktiv 2001/29/EF – faktisk ville være udtømt, så snart værket med ophavsmandens tilladelse er blevet gjort frit tilgængeligt for alle internetbrugere på en internetside. Ophavsmanden bør desuden have ret til at begrænse sit samtykke, fordi det er den eneste måde vedkommende kan styre den kommercielle udnyttelse af sit værk på og sikre, at han selv deltager i denne udnyttelse på passende vis.